

Ki ölte meg

1972

Kowáts ezredest?

Irtta: VASVÁRY ÖDÖN

(*"Szabadság" 1972 Május 10.*)

Május 11-ike az évfordulója az első amerikai-magyar hősi halott elestének. Ekkor halt meg 1779-ben vitéz Kowáts Mihály ezredes, a Pulaski Légiónak másod-parancsnoka a south-carolinai Charleston előtt.

Vasváry Ödön

Az ezredes lóháton ülve harcolt a rövid ideig tartó összecsapásban. Az ellenséges golyó egy pillanat alatt végzett vele, holtan fordult le lováról. Ott tették el, ahol a földre zuhant.

Hogy melyik angol katona volt az, akinek puskájából a halálos lövés golyója kiröppent,

azt természetesen lehetetlen megállapítani. A harcban nincsenek személyek, csak nagyon kivételes esetben. Csak katonák vannak ott, névtelen fegyveresek, akik előtt csak két lehetőség áll: vagy ők ölnék, vagy őket ölik meg.

Kowáts esetében bátran feltételezhetjük, hogy az valóban "kivételes" eset volt. Abban az időben ugyanis erős háborus divat volt még mindig, hogy az összecsapásokban a vezéreket keresték elsősorban. Kémek híradásai alapján ki tudták oktatni a legjobb céllövőket, hogy kik lesznek azok, akiket különleges figyelemre kell méltatni az ellenség soraiban. Azokat vették elsősorban célba, mert ismerték azt a lélektani tényt, hogy a vezér eleste sokszor az ellenség sorainak és ellenállásának megbomlását jelenti, ami egyenlő a győzelemmel.

Kowáts "híres" katona volt. Egyik irásában maga Washington is használja vele kapcsolatban ezt a jelzőt. Az angolok, akiknek kémszolgálatosa sokkal jobb volt, mint az amerikaiaké, ismerték ezt a hírnevet. Ezt Skelly angol őrnagy egyik írása igazolja. Mivel a vezetők célbavevése nagyon

2771
is fontos szócás volt, egyreújen lehetetlen, hogy

az angolok, akik hírből igen jól ismerték Kowátsot, ki ne adták volna a rendeletet, hogy céllövői kelsősorban őt keresték. Pulaskinál fontosabbnak tartották Kowátsot, akiről tudták, hogy a rebellesek "legjobb lovasságának" megszervezése az ő munkája és nem Pulaskié. Pulaskit vitéz katonának ismerték, aki azonban tulheves természeténél fogva vezérségre nem volt alkalmas. Lehetséges, hogy ilyen szempontok játszottak közre abban, hogy Pulaski a charlestoni rövid, de veszedelmes összecsapásból sértetlenül került ki, Kowáts pedig ugyszólván az első percekben elesett. Hozzá tehetjük, hogy amikor Pulaski maga is elesett, pontosan olyan körülmények között, mint Kowáts, Savannah (Ga.) előtt, ő is ilyen előre kitervezett céllövő-támadás áldozata lett. Az angolok ugyanilyen körülmények között ölték meg a Pulaski Legió rangban harmadik tisztjét, a lengyel De Botzen alezredest is.

Most térünk rá, hogy voltaképpen ki ölte meg Kowáts ezredest, vagy helyesebben: ki volt az oka Kowáts halálának?

A halálos lövéseket minden esetben puskákból adták le, ami abban az időben kizárólag gyalogos fegyver volt. A katonaságnál, minden nemzetben, különféle módszerű és gyártmányú lövész fegyvereket használtak. Egy fajta, leginkább használt fegyvernek "musket" (muskéta) volt a neve. Ez a nehézkesen kezelhető, előltöltő puska, amellyen az amerikaiak harcoltak, a másik az akkoriban feltalált "hátultöltő" puska, amelynek a "rifle" nevet adták. Az előbbinél minden lövést külön, a puskacső szájától kézzel lefojtot töltési művelet előzött meg, ami természetesen lehetlenné tette a gyors tüzelést. Az ujfajta, hátultöltő puska hasonlíthatatlanul eredményesebb lett. Ennek első formáját "Warsop" puskának hívták, ezt tökéletesítette egy angol tiszt, Patrick Ferguson, akinek a róla elnevezett puskájával percenként négy lövést lehetett leadni, ami természetesen mérhetetlen előnyt jelentett az angoloknak.

Ez a Ferguson az angolok egyik legkiválóbb, legvitézesebb katonája volt, a charlestoni csata idején mindössze 35 éves, akit bizonyára nem ok nélkül, az angol haderő legjobb céllövőjének tartottak. Kapitányi ranggal, körülbelül száz, zöld egyenruhás gyalogossal együtt 1777-ben került Amerikába, tehát ugyanabban az évben, amikor Kowáts is átjött. Megadták neki azt a szokatlan kiváltságot, hogy itteni ezrede megalakításánál tetszése szerint kiválogathatta a régebbi ezredek-ből a legjobb katonákat, ami érthetően cseppet sem tetszett Howe tábornoknak, az angol gyalogság legfőbb parancsnokának.

Ez a Ferguson lett azután Kowáts ezredesnek és az egész Pulaski Légiónak a nemezeise.

Ezt az első alakulatát nemsokára feloszlatták ugyan és katonáit más ezredbe osztották be, de utána rögtön megalakított egy másik ezredet, amelynek "American Volunteers" nevet adott. Emberei mind önkéntesek voltak, akiket New Yorkban és New Jerseyben toborzott és valamennyit a saját hátultöltő gyorstüzelő puskáival látta el. Ezek az emberek voltak Clinton tábornok haderejében, Ferguson parancsnoksága alatt, amikor 1779 május elején a south-carolinai Charleston ellen vonult.

A Pulaski Légiónak már akkor nagyon keservesen megtapasztalta Fergusonnak és embereinek katonai hozzáértését. Az előző év október 15-én vezette be a gyalogosokat abban az éjszakai támadásban, amely a new-jerseyi Egg Harbor mellett történt a békésen alvó légiónak ellen s ami valóságos mészárlássá alacsonyodott. A légiónak 25—30 halottja lett, az angoloknak kettő. Ferguson az alvó emberek lemészárlását később így magyaráz-

ta: "Éjszakai támadásról lévén szó, irgalomról nem lehetett beszélni..."

Ugyanez a Ferguson, lövészeivel együtt, ott volt a charlestoni összecsapásban is. Kowátsot angol puskagolyó ölte meg, amely a Ferguson által tökéletesített hátultöltő puskák egyikéből indult el, lehetséges, hogy magának Fergusonnak, az angol haderő legjobb céllövőjének a puskájából. Hogy Ferguson az összecsapásnál kereste Kowátsot, sőt, esetleg személyes ellenfelének és remélt áldozatának kiválasztotta, ez is jogosult feltevés, de amit természetesen bizonyítani nem lehet.

Ferguson becsületés, lovagias katona volt, aki emberölésre csakis tényleges harcban volt hajlandó. Az előző év szeptember 11-én, amikor embereivel egy erdőben táborozott, nagy meglepetésére Washingtont és Lafayettet látta lóháton közeledni. Körülbelül száz yardnyi távolságra voltak egymástól. A két lovas nem sejtette az ellenség közellétét. A halálosan pontos céllövőnek gyerekjáték lett volna agyonlőni Washingtont, de mint ő maga írta egy levelében: "A dolog teljesen tőlem függött, — de nem találtam lovagiasnak (not pleasant) hátbalóni egy védtelen embert..." De ez egy másik, nagyon érdekes történet.

Fergusont is utólérte a katonai sors. 1780 október 7-én, a King's Mountain melletti csatában agyonlőtték. Ott is temették el. Sirköve ma is fennáll.

